

Середньовічні історики вважають, що небагато дітей допливли до берега, та чи їх зустріли, свідчень не збереглося [6, с. 126]. За дослідженнями Б. Куглера, Ніколас залишився живим і 1219 року воював у Єгипті [3, с. 312].

Авторка окреслила наслідки: 1) загибель 100 тис. дітей; 2) учасники стали рабами, жебраками; 3) деякі одержали притулок у небайдужих людей.

Отже, дитячі хрестові походи 1212 року стали важливою, трагічною складовою частиною релігійного життя середньовічної Європи, адже ці події вплинули на загальні настрої того часу, ускладнивши кризу хрестоносної ідеї.

Список використаних джерел:

1. Балух В. О., Коцур В. П. Історія середніх віків: У 2 – х т.: Т. 2: Високе пізнє середньовіччя. – Чернівці: ТОВ «Видавництво наші книги», 2010. – 496 с.
2. Доманин А. А. Крестовые походы. М.: Центрполиграф, 2010. – 432 с.
3. Куглер Б. История крестовых походов. Ростов н/Д: «Феникс», 1998. – 512 с.
4. Мишо Г. История крестовых походов. – М.: МГПВОС, 1995. – 368 с.
5. Монусова Е. История крестовых походов. – М.: Астрель – СПб, 2010. – 516 с.
6. Успенский Ф. И. История крестовых походов. – М.: СПб, 2000. – 448 с.

Левчук О.В.

аспірант,

*Київський національний університет
імені Тараса Шевченка*

ДЖЕРЕЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ГАЗЕТНОЇ ПЕРІОДИКИ КИЄВА 1905–1914 РР. У ВИВЧЕННІ СОЦІАЛЬНОЇ СКЛАДОВОЇ МІСЬКОГО ПОВСЯКДЕННЯ

Динамічні процеси індустріалізації, розвиток інфраструктури, поява додаткових робочих місць та сплеск політичної активності, зумовлений революційним підйомом 1905-1907 рр., призвели до швидкого зростання населення Києва. Демографічна планка, досягнувши в 1905 р. 450 тис. осіб, продовжувала невпинно зростати і піднялася напередодні Першої світової війни до позначки в 629,3 тис. осіб [1, с. 67]. Разом з тим, простежується формування нового типу міського жителя – людини з певним життєвим укладом та психологією, яка відносить себе не стільки до етнічної, як до соціальної і професійної груп.

Важливу роль у вивченні соціальної складової міського повсякдення, поряд з іншими групами історичних джерел (документами офіційного характеру, мемуарною літературою, епістолярною спадщиною) займає місцева преса того часу, яка відображала життя міста практично по годинно. Аналіз матеріалів київських газет 1905-1914 рр. дозволяє прослідкувати не лише буденне життя безликого міського соціуму в цілому, а й окремих його складових, виділити соціальні групи і прошарки, їх цінності, ідеї, шляхи

взаємодії, спосіб життя та ідентифікації, права і обов'язки залежно від займаного місця у соціальній піраміді губерньського центру.

Мета роботи полягає у з'ясуванні інформативного потенціалу публікацій київських газет 1905-1914 рр. у процесі вивчення соціальної складової міського повсякдення.

Бібліографічні покажчики фіксують близько 140 газет, які виходили в Києві на початку ХХ ст. і різнилися своїм тематичним спрямуванням (громадсько-політичні, рекламно-довідкові, професійні, універсальні видання), ідейним навантаженням (монархічним, соціал-демократичним та ін.) та періодичністю виходу (щоденні, тижневі) [2; 3].

На шпальтах не лише найбільш тиражованих видань міста (провладного «Киевлянина», щоденних газет «Киевские вести», «Киевская мысль», «Последние новости» і т.д.), а й окремих газет вузького професійного спрямування, знайшла місце інформація про матеріальне становище, умови праці та побут студентів, робітників, службовців високого рангу, дрібних чиновників і т.д., висвітлювалася проблема етнічної, вікової та гендерної нерівності у працевлаштуванні, праві на отримання соціальних гарантій і т.д.

Важливе значення для дослідження соціальної складової київського повсякдення мають також опубліковані на сторінках місцевих газет, особливо видань офіційного характеру, листи, звернення, скарги міщан та вміщені у пресі розпорядчі документи місцевої адміністрації, які дозволяють реконструювати безпосередні взаємини людей різних вікових груп, соціального статусу і матеріального благополуччя з державними та громадськими інституціями, дослідити соціальну мотивацію людської поведінки, особливості суспільних стосунків міського соціуму і т.д.

Широко представлена у київських газетах 1905-1914 рр. майнова нерівність населення міста, значна частина якого знаходилася за граничною межею бідності. Місцева преса рясніє повідомленнями про численні факти жебрацтва та дрібні злочини (як правило, крадіжки в місцях громадського користування), скоєні безпритульними, дітьми з неблагополучних сімей та особами низького матеріального достатку [4; 5].

Аналіз газетних матеріалів дозволяє виявити і масштаби протистояння на ґрунті аграрних та майнових непорозумінь, які нерідко супроводжувалися зумисним псуванням приватної власності, численними підпалами і т.д. Особливо яскраво попередньоозначене прослідковується на прикладі перебігу та наслідків єврейського погрому восени 1905 р., описаного пресою до найменших дрібниць [6; 7]. Як свідчать київські газети того часу, місцева влада для досягнення своїх цілей на шляху обмеження прав та впливу єврейської громади використала незадоволену масу робітників, різного роду маргінальних елементів та безробітних для варварського нищення майна тих, хто у свідомості соціального дна міста асоціювався з достатком та постійним прагненням до грошової наживи за рахунок обману інших.

Опубліковані на шпальтах місцевої періодики 1905-1914 рр. статистичні відомості відображають динаміку змін професійного складу населення Києва, його етно-соціального розшарування та релігійної приналежності, а

оприлюднені київською пресою численні факти незадоволення умовами праці персоналу різних економічних та соціально-культурних організацій (фабрик, заводів, медичних закладів та установ культурно-освітнього призначення), проливають світло на застаріле законодавство в соціальній галузі Києва початку ХХ ст. зокрема та Російської імперії цього періоду в цілому. Так у № 40 газети «Киевское утро» за 26 вересня 1910 р. опублікована хронікальна замітка під назвою «Прохання міських вчителів» наступного змісту: «В міську управу надійшло клопотання вчителів міських училищ про збільшення заробітної плати. Вчителі вказують на те, що річне жалування їх у 280 руб., встановлене ...ще в 70-х рр., являється вкрай недостатнім і просять збільшення жалування з нового року» [8]. Для порівняння: середня заробітна плата в Російській імперії 1910-1913 рр. становила 37, 5 руб. у місяць [9, с. 47] і відповідно 450 руб. у рік. Щодо регламентування соціальної взаємодії медичного персоналу, газети станом на червень 1909 р. повідомляють наступне: «Співпраця між нижчим і вищим медперсоналом регламентується уставом, утвердженим ще в 1851 р... відсутність конкретної інструкції, яка б ясно регулювала права і обов'язки медичного персоналу, створює сприятливий ґрунт для постійного зіткнення лікарів і фельдшерів (з останніми поводяться, як з прислугою)» [10].

Засвідчує київська преса 1905-1914 рр. і активний розвиток місцевої філантропії. Змістове навантаження газет дозволяє прослідкувати мережу благодійних організацій міста, напрямки їх діяльності, визначити розмір пожертвувань та прізвища жертводавців. Рекламні оголошення, повідомлення та хронікальні замітки, опубліковані на сторінках періодичних видань міста, підтверджують висновки місцевих краєзнавців про те, що поширеним явищем для Києва на початку ХХ ст. були благодійні вечори, бали-маскаради та театральні вистави, кошти з яких збиралися на допомогу бідним студентам, жертвам погрому 1905 р. і т.д.

Інформативними є матеріали київських газетних видань 1905-1914 рр. і у процесі вивчення соціальної складової міської медицини, освіти та тих соціальних явищ, які сьогодні прийнято називати аномаліями (злочинності, проституції, безпритульності, алкоголізму тощо).

Разом з тим, варто відмітити, що, як і будь-яке історичне джерело, у своєму вивченні публікації газет потребують застосування методів зовнішньої та внутрішньої критики, співставлення змістового навантаження останніх з даними альтернативних джерельних груп: нормативно-правових документів, мемуарної літератури, епістолярної спадщини тощо.

Список використаних джерел:

1. Київ. Історичний огляд (Карти, ілюстрації, документи) / Відп. ред. Кудрицький А.В. – К.: Головна редакція Української радянської енциклопедії. – 1982. – 231 с.
2. Волобуєва А., Сидоренко Н., Сидоренко О., Школьна О. Періодичні видання Києва (1835-1917 рр.): покажчик. Т. 2-4. – К.: Темпора, 2011.
3. Ігнатієнко В. Бібліографія української преси, 1816-1916 / Ігнатієнко В. – Х., К.: Держвидав України, 1930. – 288 с.
4. Киевское утро. – 1909. – № 57. – 12 августа.

5. Киевлянин. – 1908. – № 81. – 21 марта.
6. Киевское слово. – 1905. – № 6396. – 31 октября.
7. Киевское слово. – 1905. – № 6398. – 2 ноября.
8. Киевское утро. – 1910. – № 40. – 26 сентября.
9. Машкевич С. До історії тарифів на громадський транспорт в Києві // Краєзнавство. – 2012. – № 1. – С. 45-54.
10. Киевские вести. – 1909. – № 159. – 17 июня.

Лях М.А.

студент,

*Київський національний університет
імені Тараса Шевченка*

ДОНЕЦЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ УКП(Н) У ВЗАЄМИНАХ ІЗ ВЛАДОЮ ТА НАСЕЛЕННЯМ (1920-1921 РР.)

Дослідження й осмислення історії Донеччини та Луганщини – нагальне та складне завдання української гуманітарної науки. Гібридна агресія Російської Федерації на Сході України спонукала українських істориків до надання більшої уваги історії охопленого конфліктом регіону. Попри значний обсяг нових досліджень, тема історії Донеччини та Луганщини досі не вичерпана, а окремі її аспекти – не висвітлені належним чином. Один з цих аспектів – діяльність в регіоні українських націонал-комуністичних організацій доби Української революції 1917-1921 років. Вивчення цієї частини історії Сходу України має сенс, коли йдеться про формування цілісного й незалежного уявлення про історію Донбасу, якого Україні бракувало впродовж доби незалежності.

Українська комуністична партія (незалежників) утворилася в січні 1920 року на основі ліворадикального крила Української соціал-демократичної робітничої партії, так званих соціал-демократів-«незалежників» [2, р. 76]. Провід партії наполягав на своїй відданості ортодоксальному марксизму, тож соціальною базою революції ідеологи УКП(н) вважали українських робітників важкої промисловості. Було природно, що найбільшу увагу укапісти зосередили на організаційній роботі саме у великих містах та промислових районах. Не став винятком і Донбас, який був віднесений до так званих «ударних районів» [7, арк. 14 зв.].

Утворення організації УКП(н) на Донбасі було ускладнене відсутністю осередків соціал-демократів-«незалежників» у регіоні, які могли би стати основою для розгортання подальшої діяльності. До того з-поміж проукраїнських лівих партій на Донбасі вплив мали УСДРП та меншою мірою українські есери. Наприкінці 1917 року в Луганську навіть був утворений «клуб українських робітників», що висловлював лояльність до Центральної Ради [3, с. 104], однак по тому активність українських соціалістів у краї не була